

A PLECAT LA BIBLIOTECA DOMNULUI
DIN CERURI:
IN MEMORIAM NICOLAE DABIJA

Raia ROGAC

Sunt, Doamne, atât de trist și singur:
precum un rug în care ninge,
ce ba învie, ba se stinge...
Sunt Doamne-atât de trist și singur...
Precum de rouă – niște crânguri,
mi-s zilele de lacrimi pline.
Se vede Doamne de la Tine
cât sunt de trist,
cât sunt de singur?!
De orice rază ce m-atinge
mă simt rănit până la sânge...
Sunt, Doamne, atât de trist, și singur:
precum un rug în care ninge.

*Nicolae DABIJA,
22 iulie 2007, Spitalul Republican de Urgență*

Pe lângă acest psalm al însingurării, tot aici, și tot atunci, lui Nicolae Dabija i s-a arătat în vis și romanul *Tema pentru acasă*. Încorporat între coperti, acesta a devenit ulterior cel mai citit roman din ultimele decenii ale secolului nostru în Republica Moldova și nu numai, popularitatea lui crescând odată cu lansarea în campania de lectură „Chișinăul citește o carte” a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Cu ritmul în care se traduce în alte limbi, Nicolae Dabija, cred, ar fi putut ajunge candidat la Premiul Nobel. Tema romanului, de fapt, temele lui, fiind mai multe – cea a durerii și a identității unui popor, a deportărilor, apoi veșnica temă a dragostei sincere și curate a doi tineri, care depășesc obstacole neînchipuit de grele – sunt teme majore pentru orice neam de pe această planetă, permanente în toate timpurile de la crearea omenirii. Nu i-a fost dat însă marelui cărturar să-și amplifice opera literară la revenirea în același spital peste ani, în 2021. Unele surse de informare

menționează că aceasta s-ar fi întâmplat la sfârșitul lunii februarie, altele – la 9 martie curent. Cert este că Nicolae Dabija, anume de aici, subit, la 12 martie, a plecat într-o lume mai bună.

Chiar dacă președintele Maia Sandu nu ar fi declarat la 15 martie 2021 zi de doliu național, cinste și respect pentru că a emis un ordin în acest sens. Altfel nu putea să fie. Oricum, întreaga comunitate a Republicii Moldova, întristată, scurtcircuitată de această neașteptată veste, l-a petrecut pe ultimul drum: care de la biserică până la cimitir, care de la poarta casei, care de la posturile TV, ce au transmis în direct ceremonialul înmormântării... Drapelele au fost coborâte în bernă, iar zeci și sute de oameni au venit, în ciuda covidului, la Biserica „Sfânta Teodora de la Sihla” din Chișinău pentru a-l petrece pe ultimul drum pe Nicolae Dabija, poet, romancier, editorialist, eseist, publicist, cel mai mare și iscusit tribun al timpurilor noastre.

Recunosc, e foarte greu să rezumi activitatea și viața unui om care se mișca în toate ca argintul viu, dar mai ales în scriitură... După slujba de pomenire oficiată de un sobor de preoți, alcătuit din preotul-scriitor Ioan Cuntu, parohul Bisericii „Sfânta Teodora de la Sihla”, preotul Octavian Moșin de la Biserica „Întâmpinarea Domnului”, conferențiar universitar al Universității de Stat din Moldova, și arhidiaconul Maxim Sturza de la Mitropolia Basarabiei, alaiul s-a îndreptat către locul de veci al celui care a fost un mare literat, dar și un puternic lider al mișcării de renaștere națională. La Biserica „Duminica Tuturor Sfinților” de la Cimitirul Central, lângă sicriul închis, în care se afla trupul neînsuflețit al scriitorului, garda militară de onoare i-a adus ultimul omagiu celui care va dăinui veșnic cu spiritul prin cărțile sale pe pământ.

Scriitorul-academician poate fi considerat cel mai iubit dintre români. E părerea mea strict personală, dar sunt sigură că cei care o împărtășesc sunt de ordinul milioane. Poate a avut și unii dușmani: nu au decât să-și facă acum muștrări de conștiință. A trăit ca un far și s-a stins ca o lumânare, pe neașteptate, îndurerând sute și zeci de mii de oameni. Felul de a fi omniprezent la numeroase activități științifice și de cultură crea impresia de om nemuritor. Chiar și în aceste crunte vremuri de pandemie își făcea simțită prezența la lansări și întâlniri cu cititorii, era nelipsit în redacția hebdomadarului *Literatura și Arta*. Iată de ce vestea morții lui a căzut ca un trăsnet.

De pe un mare ecran improvizat în spatele Bisericii „Duminica Tuturor Sfinților” de la Cimitirul Central, Nicolae Dabija își

împărtășea cele mai sincere gânduri legate de fericire, bunătate, hărnicie. Părea că vorbele lui sunt aieva, rostite în fața celor prezenți, că el nu este plecat în depărtare veșnică, ci se adresează cu un îndemn, ba mai mult, cu o conjurare:

„Aș vrea să mulțumesc tuturor celor care au venit astăzi pentru ca să fim împreună. Și aș vrea să încep cu o mărturisire. Eu sunt un om fericit. Datorez acest lucru părinților mei care, odată, demult, când m-am pornit la școli, mi-au oferit rețeta fericirii. Bunii mei părinți mi-au spus: „Dacă vrei să devii în viață fericit, să fii bun și harnic”. Părinții mei mi-au dat de înțeles că oamenii răi și leneși, chiar dacă au de toate, nu sunt fericiți. De ce? Pentru că nu merită. O altă rețetă a fericirii mi-a dăruit-o ceva mai încoace Iustin Pârnu de la Mănăstirea „Petru Vodă”. El mi-a povestit: „Un tânăr sărman a venit la sfânta biserică ca să-l roage pe Cel de Sus să-i dea o pereche de încălțări, dar ajuns în pragul mănăstirii el a văzut un om fără picioare. Și atunci tânărul s-a rugat Celui de Sus și i-a mulțumit: Doamne, îți mulțumesc! Chiar dacă am picioarele desculțe, ele sunt sănătoase”. Deci, succesul acestei rețete este să te mulțumești cu ceea ce ai și atunci vei avea de toate. Dar, cea mai sigură rețetă a fericirii este, cred, următoarea: dacă vrei să fii fericit, să ții cont de Cel de Sus. Adică, cu lucrările Sale, cu semenii tăi, cu tine însuși și atunci, la sigur, vei fi un om fericit. Să fiți fericiți!”

Apoi, rând pe rând, cu încercarea de a păstra distanța impusă de covid, la microfon, vorbitorii de la mitingul de doliu nu-și ascundeau nici emoțiile, nici lacrimile de durere.

Președintele Academiei de Științe a Moldovei, acad. Ion Tighineanu, în numele întregului corp academic, a exprimat condeleanțe familiei și profunda tristețe și durere, pe care o încearcă comunitatea științifică odată cu trecerea în eternitate a lui Nicolae Dabija, membru corespondent al AȘM, membru de onoare al Academiei Române și al Academiei de Științe, Arte și Litere de la Paris. Apreciind calitățile de mare cărturar, luptător consecvent pentru identitatea și valorile neamului, președintele AȘM a subliniat că Nicolae Dabija va rămâne și în continuare un model de urmat pentru întreg poporul, iar numeroasele inițiative și planuri pe care le avea, vor fi continuate de urmași, colegi, prieteni. Domnul Tighineanu a mai spus cu mândrie că Nicolae Dabija a știut de faptul că scrie poezii și l-a încurajat, dând citire unei poezii proprii scrise în preziua plecării lui Nicolae Dabija pe ultimul drum, intitulată *Adio, Maestre, Om al Cetății*:

„Plânge natura cu lacrimi de ploaie,
Adio, maestre Dabija Nicolae,

Plângem cu toții, maturi și copii,
 Moldova rămâne fără unul din fii –
 Fără de cel cu *ochiul al treilea* străjer
 Ce astăzi urmează drumul spre cer...
 Adio, maestre, Om al Cetății,
 Al culturii române, al libertății,
 Cu durere în suflet îți spunem noi toți:
 Zbor lin, maestre, spre Sfintele Porți,
 Vei dăinui în timp, în filele Cărții
 Și-n spațiul imens al Eternității.”

Deosebit de răscolitor, copleșitor și plin de har a fost mesajul de adio al președintelui Academiei Române, acad. Ioan Aurel Pop, care a fost citit de către președintele AȘM și care merită a fi prezentat integral:

„Îndurerată familie, îndoliată adunare. S-a stins un mare Literat și plânge Literatura, s-a stins un mare Scriitor și plânge Uniunea Scriitorilor, s-a stins un mare Intelectual și plânge întreaga Lume Cultă, s-a stins un mare Academician și plâng Academia Moldovei și Academia Română, s-a stins un mare Om și plânge toată Omenirea. Dar, când acest Literat, Scriitor, Intelectual, Academician și Om este și un Mare Patriot Român, plânge întreaga Fire Românească, iar jalea devine copleșitoare. Atunci, „jale duc Mureșul și duc tustrele Crișuri”, iar Prutul și Nistrul se înfioară și „plânge Mănăstirea Putna”, ca de amintirea unui Titan, implorând: „Cui ne lași pe noi, Stăpâne?”. Simțim o tot mai mare lipsă de patrioți, care se mută de la noi tot mai des, sub ochii noștri, iar Nicolae Dabija a fost un astfel de patriot român rar, dăruit limbii noastre, alfabetului latin, dangătului Căprianei, „literaturii și artei”, părinților și buneilor, tuturor celor care ne-au hărăzit pe lumea asta ca neam. Suntem pe zi ce trece mai săraci și numai Dumnezeu știe cum vom apăra de-acum „limba vechilor cazanii,/ care-o plâng și care-o cântă/ pe la vatra lor țărani”. Ne pierdem și ne rătăcim tot mai mulți dintre noi și nu mai avem har, ca Nicolae Dabija, ca să îndepărtăm răul, să veștejim deportările, să dăm în vileag cotropirile și să ne împărțim din „acel farmec sfânt”, privilegiind eterna iubire pe pământ. Nicolae Dabija s-a dus spre o lume mai bună și îl rugăm să ne vegheze cu drag și dor, de acolo, din înalturi și să pogoare asupra noastră duhul Binelui, binecuvântând pământul nostru și națiunea noastră, „în veacul vecilor”. Să-i fie țărâna ușoară și amintirea binecuvântată și veșnică”.

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Arcadie Suceveanu, a menționat că este greu de crezut și de acceptat realitatea: un înger al Domnului l-a strigat pe Nicolae Dabija să se urce în Ceruri, la Masa Tăcerii, alături de Ion Vatamanu, Leonida Lari, Ion Ungureanu, Grigore Vieru, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Dumitru Matcovschi, Anatol Codru și încă mulți colegi și prieteni. „A căzut o stea mare a culturii și literaturii noastre și a Unirii românești – „fotograf de fulgere”, așa cum și-a intitulat el una dintre cărți, pentru că noi, în ultima perioadă, ultima (?), de 30 de ani, trăim printre fulgere”, a mai spus Arcadie Suceveanu. Președintele USM a ținut să sublinieze că Nicolae Dabija este reprezentantul generației de rezistență și renaștere națională în Basarabia, generație care a făcut istorie, supranumită generația „ochiului al treilea”. Enumerând cele mai importante lucrări ale scriitorului, începând cu *Pe urmele lui Orfeu*, a specificat că unul din romanele lui, și anume *Tema pentru acasă*, a cunoscut deja opt ediții cu un tiraj de 100 de mii de exemplare, fiind tradus în mai multe limbi de circulație internațională.

Un alt vorbitor, acad. Mihai Cimpoi, critic și istoric literar, eminescolog, redactor literar și eseist, a mărturisit cu tristețe că pentru el plecarea la cele veșnice a lui Nicolae Dabija este o deosebită durere, pentru că a fost „nașul” lui literar:

„Pleacă un mare fin al meu, pe care eu l-am binecuvântat la începuturile lui și care a fost o personalitate piramidală. Nicolae Dabija spunea că sunt două categorii de poeți: poeți de bibliotecă și poeți care ies din bibliotecă. Dabija a ieșit din bibliotecă, atunci când a trebuit să spună românilor basarabeni adevărul despre limbă, despre ființă, despre istorie, despre cele sfinte. A fost redactor șef al unui ziar care s-a transformat în publicație națională, adevărată publicație națională. Acolo și-a publicat editorialele scrise în linia publicisticii lui Eminescu, în care spunea, de asemenea, adevărul, în care milita pentru valorile noastre morale și spirituale. Dumnezeu să-l ierte pe marele dispărut, să ne ierte și pe noi, să ierte medicii care sunt cam obosiți și poate au fost cam nepăsători”.

Aureliu Ciocoi, prim-ministrul interimar al Republicii Moldova, și-a exprimat regretul că nu l-a cunoscut de viu pe Nicolae Dabija, mulțumindu-i că citindu-i cărțile în limba română, de la început până la sfârșit, inclusiv *Literatura și Arta*, a învățat să scrie românește, în grafia latină. Domnia Sa și-a exprimat siguranța că opera scriitorului va fi mereu inclusă în programele școlare și va dăinui decenii în continuare.

Dr. hab. Lilia Pogolșa, ministrul interimar al Educației, Culturii și Cercetării, a remarcat că a plecat în eternitate unul dintre titanii literaturii române, lăsându-ne o „temă pentru acasă”, o mare moștenire literară, exprimându-și totodată convingerea că lucrările lui vor face parte componentă a tezaurului național. „Sincere condoleanțe tuturor celor care l-au cunoscut. Vom face totul întru veșnicirea memoriei, vom ține cont de lecțiile lui Nicolae Dabija. Somn lin și pace veșnică îi dorim”, a reiterat în încheiere vorbitoarea.

Angela Cutasevici, viceprimar al mun. Chișinău, a dorit să specifice că poeții nu mor, ci trec în mit, arătând că Nicolae Dabija este un simbol al acestui neam. Prin gândirea și sufletul său ne-a îndemnat la pace, muncă, iubire, ne-a lăsat drept testament versurile:

Cât trăim pe-acest pământ
 Mai avem un lucru sfânt,
 O câmpie, un sat natal,
 O clopotniță pe deal.
 Cât avem o țară sfântă,
 Și un nai care mai cântă,
 Cât părinții vii ne sunt
 Mai există ceva sfânt.
 Cât pădurile ne dor
 Și avem un viitor
 Cât trecutu-l ținem minte
 Mai există lucruri sfinte.
 Cât Lucefărul răsare,
 Și în cer e sărbătoare,
 Și e pace pe pământ,
 Mai există ceva sfânt.
 Cât avem un sat departe
 Și un grai fără de moarte
 Cât ai cui zice părinte,
 Mai există lucruri sfinte.
 Cât durea-ne-vor izvoare,
 Ori un cântec ce dispare,
 Cât mai avem ceva sfânt
 Vom trăi pe-acest pământ.

„Promitem că atât cât vom trăi, o să-l pomenim”, a pus legământ spre final, în numele tuturor celor care l-au iubit și apreciat, viceprimarul Angela Cutasevici.

Au mai rostit cuvinte calde, îndurerate de adio, deputatul în Parlamentul Republicii Moldova Iurie Reniță, deputatul în Parlamentul României Boris Volosatâi, venită de la Paris poeta și harnica colaboratoare a ziarului *Literatura și Arta* Crina Popescu (susținută și încurajată de cel plecat în Ceruri încă din perioada când învăța la Liceul „Liviu Rebreanu” din Chișinău), precum și alți doritori de a-i aduce un ultim omagiu marelui intelectual și om de cultură Nicolae Dabija, personalități ale vieții științifice și culturale, colegi, discipoli și prieteni. Cuvintele de adio au fost completate de melodii pe versurile lui Nicolae Dabija. În semn de recunoștință, fiicei Doina i-a fost transmis Drapelul de Stat al Republicii Moldova. Pe lângă numeroasele buchete și coroane de flori ale autorităților și persoanelor locale, pentru funeraliile naționale au fost trimise coroane de flori din partea familiei Păunescu din București, a Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, a Consiliului Județean Alba.

Scriind aceste rânduri de omagiu adus lui Nicolae Dabija, în minte îmi tot reveneau fraze din necrologul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu la moartea lui Mihai Eminescu. A fost cel mai adevărat și cel mai strălucit din câte au fost păstrate în istoria literaturii. Marele nostru cărturar a arătat vinovăția tuturor față de felul în care a murit poetul:

„În toate epocile s-au văzut acele firi semețe, înalte, vrednice de solirea ce le-a dat-o Dumnezeu, care niciodată n-au întins o mână cerșetoare către vreo mărire pământească, către acei ce uită că nu săracii spălau picioarele lui Iisus, ci Iisus a spălat picioarele săracilor. Așa poet a fost Eminescu.” (*Scrieri alese*, pp. 182-183).

Tot aici, B.P. Hasdeu își exprima regretul că „istoria îi va lăsa în umbră” pe adevărații ucigași, „care fac să moară alde Eminescu”. În paralel, m-am gândit, parafrazând cuvintele hasdeuene: oare cei care au fost responsabili, mai ales factorii de răspundere, au făcut tot ce le era în puteri ca să nu moară alde Dabija? Oare poartă cineva pe conștiință văduvirea noastră de cel mai harnic și înzestrat scriitor? Nu știu dacă cineva se va sesiza și va da vreun răspuns...

Am expus mai desfășurat momente de la ceremonialul de înmormântare a marelui om, încetățenit cu numele Nicolae Dabija, chiar dacă în buletin era Nicolae Ciobanu. El mi-a mărturisit într-un interviu că anume primul l-a înfiat, pe când acad. Mihai Cimpoi i-a botezat și noul nume, desprins din familia mamei sale, și creația literară, predestinându-i un viitor frumos. Tot în

acel memorabil interviu, intitulat *Condeiful trebuie să fie lancea lui Ahile...*, Nicolae Dabija, întrebat fiind despre podurile de cultură, mi-a răspuns:

„După 1990, între noi, cei de aici, și noi, cei de dincolo, au fost arcuite Poduri de Flori, Poduri de Verb, Poduri de Teatru, Poduri de Carte, Poduri de Reviste, Poduri de Rugăciune. Le-aș mai numi Poduri de Dor. Acestea trebuie să devină Poduri de Piatră, Poduri de Oțel, Poduri de Lemn. Iar ca să dureze, ele urmează să fie clădite concomitent, de o parte și de alta a Prutului. Decepția noastră cea mai mare ar apărea atunci când cele două bucăți de pod s-ar întâlni deasupra Prutului, iar jumătățile lor nu ar mai comunica între ele. Pentru ca acest lucru să nu se întâmple, e necesară conlucrarea constructorilor de pe cele două maluri de râu. Eforturile mele culturale urmăresc anume acest scop”.

Am avut fericita ocazie să-l văd pe viu pe Nicolae Dabija în calitate de arhitect al unor poduri de carte și reviste, atât la noi, cât și în România. De exemplu, Podul de Reviste *Literatura și Arta* și *Curtea de la Argeș*, redactor șef academicianul Gheorghe Păun (ultima, *Curtea de la Argeș*, urma să-și sărbătorească în toamna trecută aniversarea de un deceniu la București, la Academia Română). Între cei invitați era Nicolae Dabija, subsemnata și alți oaspeți basarabeni... Din cauza covidului, manifestarea s-a amânat pentru zile mai bune. Nicolae Dabija m-a liniștit: „Las' că mergem în iunie, la Curtea de Argeș. Îmi place foarte mult acolo, mai ales că atunci vechea cetate de scaun domnească este înmiresmată de parfumul teilor bătrâni de pe artera principală care duce spre Mănăstirea Meșterului Manole...” Tradițional, Zilele revistei *Curtea de la Argeș* se desfășoară în urbea voievodală vara. Ar fi trebuit să facă excepție doar manifestarea aniversarea de zece ani. Prezența lui Nicolae Dabija întotdeauna dădea un plus de valoare și noblețe evenimentului. Era suficient să urce în scenă și grație talentului său oratoric copleșea orice audiență, public cunoscut sau mai puțin cunoscut.

Am avut ocazia să merg cu mașina la câteva manifestări culturale de peste Prut împreună cu Nicolae Dabija, în componența unor mici grupuri. Anume el dădea tema și tonul conversațiilor, de cele mai multe ori însă era scufundat în meditație, avea tot timpul foi A4, împăturite în patru, pe care își făcea notițe, fie că își fixa momente din discuții, impresii din natură sau se pregătea de evenimentul la care era invitat, dar tot timpul își ocupa mintea cu ceva important. Îmi făcea impresia că mintea lui nu avea nici

odihnă, nici răgaz. Cartea și Biblioteca erau pilonii de rezistență pentru vocația și darul hărăzit de Dumnezeu. Îi plăcea să spună, și nu odată, că s-a născut în Bibliotecă și a deschis ochii pe cărțile Domnului. Serafim Dabija, unchiul său, a fost starețul Mănăstirii Zloți și atunci când ea a început să fie prigonită, acesta a reușit să salveze biblioteca ei, ascunzând cărțile în casa bunicilor de pe linia maternă. Iată cum își amintea Nicolae Dabija de perioada în care s-a aflat la buneii:

„Am deschis ochii printre cărți. Casa era plină de cărți: sub pat, în cufer, în pod. Cele mai multe dintre jocurile copilăriei mele erau legate de cărți. Înainte de a ști să citesc, deschideam câte o carte, ca să-mi impresionez bunicii. Mă făceam că citesc și, datorită unei Biblii, repovestită pentru copii, am învățat alfabetul latin...”

Născut în Biblioteca salvată a Mănăstirii Zloți, acum Nicolae Dabija a plecat la Biblioteca Domnului din Ceruri, a plecat cu harul și cu tezaurul limbii române adunat în scrierile sale în cele peste șapte decenii de viață și activitate. Și de acolo, de Sus, ne va călăuzi întru Credință, Dragoste de Carte, de Neam, de Limba Română, de Istorie, de Tradiții Milenare Străbune! Dumnezeu să-l odihnească în Dreapta Sa.

GÂNDURI DIN CĂRȚI

*Liliana JUC,
șef Filiala „Târgoviște”*

Nimic artificial, nimic simulat, nimic
crispat... Ni se comunică totuși o experiență
umană esențială, față de carte toate
estetismele și formalismele din lume pălesc.

Adrian MARINO

Este interesant să-ți revezi gândurile peste o anumită perioadă de timp. Răscolind prin materiale, am dat peste niște impresii de lectură. Am hotărât să le împărtășesc printr-un articol de sinteză care ar reflecta o comparație instantanee dintre producțiile literare vizate, dar și o sugestie pentru lectură sau relectură.

De multe ori, lectura unor opere te face prizonierul unor gânduri până nu le înșiri pe hârtie. Așa a fost și în cazul romanelor *Totentanz sau Viața unei nopți* de Claudia Partole, *Tema pentru acasă* de Nicolae Dabija și a prozei memorialiste *Căsuța de la răscruce* de Ion Druță – diferite ca scriitură, fapte relatate și